

Skladatel Igor Vitaljevič Katajev a jeho přínos současné ostravské hudební kultuře

Mgr. Daniela Strílková, Ph.D.

Igor Vitaljevič Katajev¹ (1922–2020) byl hudební skladatel, klavírista a pedagog, který více než 20 let působil v Ostravě. S jeho kompozicemi jsem měla možnost se seznámit jako členka Koncertního sboru Permoník, který působí při Základní umělecké škole Bedřicha Smetany v Karviné. Osobnost Igora Katajeva a jeho kompozici *Oratorium pro dívčí sbor, klavír, varhany a bicí* jsem si posléze zvolila jako téma disertační práce² při doktorském studiu na Ostravské univerzitě. Právě z této disertační práce vychází následující text, je však rozšířen a doplněn o skutečnosti, které následovaly po dokončení disertační práce, až do skladatelova úmrtí.

Ačkoliv do Ostravy přicházel Katajev se svou manželkou Margaritou Fatějevou z Ruska s nadějí a očekáváním, v roce 2012 se rozhodl pro návrat do Moskvy, protože si zde nepřipadal využit natolik, jak by sám chtěl a očekával. Zásadním faktorem byla zcela jistě jazyková bariéra, Katajev mluvil výhradně rusky, což nebyli všichni ochotni akceptovat. A tak, ačkoliv měl obrovské životní i umělecké zkušenosti, které měl snahu a touhu předávat mladým muzikantům, nebyl o jeho přednášky a výuku zájem. Jiná byla situace s jeho kompoziční činností. Jeho skladby byly pravidelně prováděny na festivalech a koncertech soudobé hudby, jak v Ostravě, tak v Praze. Přesto jeho jméno není odborné veřejnosti příliš známé.

Skladatelské osobnosti Igora Katajeva byly v minulosti věnovány dvě studie, a sice magisterská práce Silvie Náhlé,³ obhájená v roce 2011 na HAMU v Praze a disertační práce, zaměřená na stěžejní Katajevovo vokální dílo *Oratorium pro dívčí sbor, klavír, varhany a bicí*, která byla úspěšně obhájena v červnu 2012.⁴ Obě tyto práce shodně vykreslují pozoruhodnou skladatelskou a pedagogickou osobnost, čínorodou lidskou bytost, s nevšedními životními zážitky, názory a postoji.

Igor Vitaljevič Katajev se narodil ve Vjatce 18. 2. 1922 do hudbymilovného prostředí. Katajevův tatínek byl amatérským hudebníkem, maminka pak profesionální zpěvačkou působící

¹ 18. 2. 1922, Vjatka – 14. 2. 2020, Moskva

² Zuková, Daniela. *Katajev: Oratorium pro dívčí sbor, klavír, bicí a varhany*. Filozofická, kompoziční a pedagogická východiska v kontextu autorova skladatelského díla. Disertační práce. Ostrava: Katedra hudební výchovy, Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita 2012.

³ Náhlá, Silvie. *Osobnost Igora Vitaljeviče Katajeva*. Praha, 2011. Magisterská práce. Praha: AMU Praha, Hudební fakulta, Katedra klávesových nástrojů, 2011.

⁴ Obhajobě již skladatel nemohl být osobně přítomen, týden před termínem obhajoby definitivně opustil Ostravu a odletěl do Moskvy.

v místním operním souboru. Své rodiče Katajev vnímal jako zásadní formovatele jeho dalšího hudebního vývoje. Hudební geny se záhy projeví u Igorova mladšího bratra Vitaije, který se narodil roku 1925.

Hudbě se Igor Vitaljevič věnoval od útlého dětství, začal hrát na klavír, v čemž vynikal natolik, že poté, co se rodina Katajevových v roce 1930 přestěhovala do Moskvy, byl Igor doporučen ke studiu na speciální hudební koleji, která připravovala žáky pro studium na konzervatoři. Přípravu ke studiu na konzervatoři přerušilo vypuknutí 2. světové války, mladý Katajev musel narukovat do armády. Naštěstí byl přidělen do armádního uměleckého souboru, kde jako klavírista neměl žádné uplatnění, proto byl zařazen na místo hráče hry na bajan.⁵ Ačkoliv s tímto nástrojem neměl dosud žádnou zkušenost, musel se ve velmi krátké době naučit základy hry na tento nástroj, aby byl schopen zahrát repertoár, se kterým armádní soubor vystupoval.

Po válce mohl zahájit studia na konzervatoři a byl přijat do klavírní třídy Genricha Gustavoviče Nejgauze,⁶ po dvou letech však přestoupil do třídy Lva Oborina.⁷ Tato studia Katajev zakončil v roce 1950 absolventským koncertem, na kterém zahrál dvě části Čajkovského I. Klavírního koncertu, Sonátu a moll Franze Schuberta a 2 etudy Fryderika Chopina. Po ukončení konzervatoře byl Katajev na základě úspěšně vykonaného konkurzu přijat jako sólový klavírista do Moskevské filharmonie. Toto zaměstnání mu umožnilo cestovat s filharmonií po celém tehdejší Sovětském svazu, ale měl možnost navštívit několikrát i Asii. Vedle sólového hraní se Katajev začal uplatňovat také jako komorní hráč a korepetitor. Měl velké štěstí na spolupráci s opravdovými osobnostmi nejen ruské hudby 20. století., spolupracoval s houslisty Galinou Barinovou⁸ nebo Igorem Bezrodným, se saxofonisty Jean-Marie Londeixem⁹ či Philippem Portejoiem.¹⁰ Z těchto setkání dokázal Katajev vytěžit maximum. Všiml si technických možností využití nástrojů a následně tyto poznatky aplikoval při svých vlastních kompozicích.

Katajev se při zaměstnání rozhodl pro další studium, chtěl se zdokonalit v klavírní hře a kompozici, proto nastoupil ke studiu kompozice na Akademii Gněsiných. Kromě kompozice se individuálně vzdělával také v jazzové improvizaci a dirigování. Protože tato studia plnil při

⁵ Druh akordeonu, místo kláves má knoflíkovou mechaniku, dodnes využíván jako dokonalejší koncertní nástroj.

⁶ Genrich Gustavovič Nejgauz, 1888–1964, ukrajinsko-ruský klavírista a pedagog

⁷ Lev Oborin (1907–1974), ruský klavírista, skladatel a pedagog

⁸ Galina Barinova, 1910–2006, významná ruská houslistka a houslová pedagožka

⁹ Jean-Marie Londeix (*1932), francouzský saxofonista, propagátor saxofonu jako koncertního nástroje, pedagog hry na saxofon.

¹⁰ Philippe Portejoie (*1956), saxofonista, který se věnuje jak vážně, tak populární hudbě – jazz, filmová hudba, spolupracuje s mnoha světovými orchestry, natočil řadu CD se soudobou tvorbou pro saxofon.

plném zaměstnání, dokončil je až v roce 1970. Absolventským výstupem byly 2 části jeho *1. symfonie a Koncert pro hoboj, fagot a klavír*. Po ukončení studií na Akademii byl Katajev přijat do Sovětského svazu skladatelů. Tato skutečnost byla pro skladatele v tehdejších Sovětském svazu velmi důležitá, neboť jim Sovětský svaz skladatelů přiděloval zakázky na komponování skladeb a korigoval vydávání jejich skladeb. Na zakázku Svazu skladatelů vzniklo například *Šest virtuozních kusů pro klavír op. 32*, které byly komponovány jako povinná skladba národní klavírní soutěže. Jednu z částí tohoto cyklu věnoval Katajev Dmitriji Šostakovičovi, který byl jeho skladatelským vzorem a zároveň osobním přítelem.

Katajev nadále koncertoval s různými umělci, začal doprovázet i významné pěvce. Mimo jiné začal spolupracovat také s Margaritou Fatějevovou (1939–1994), sólistkou moskevské opery, která se věnovala i komorní tvorbě a provozování soudobé hudby, premiérovala několik cyklů Alfreda Schnittkeho,¹¹ dále spolupracovala s Edisonem Děnisovem.¹² Spolupráce Katajeva a Fatějevové přerostla v partnerský vztah, pečetěný sňatkem v roce 1976. Navzdory věkovému rozdílu oba manželé pojila láska k hudbě, literatuře a umění, velká úcta a obdiv jednoho k druhému.

Katajev a Ostrava

Situace v Rusku po rozpadu Sovětského svazu byla velmi neutěšená. Prudce stoupla nezaměstnanost a s ní nastala ekonomická krize. Proto se Katajev se svou manželkou, pěvkyní Margaritou Fatějevovou, rozhodli pro odchod do Československa. Jejich kroky vedly konkrétně do Ostravy, kde požádali o zprostředkování uměleckých kontaktů na manžele Šeinerovi. Eva Šeinerová¹³ jako tehdejší ředitelka LŠU v Karviné a sbormistryně pěveckého sboru Permoník, využila svých pracovních a přátelských kontaktů na ostravského skladatele Milana Báchorka, působícího na Státní konzervatoři v Ostravě. Katajev i Fatějevová se úspěšně zúčastnili konkurzu a stali se pedagogy ostravské konzervatoře. Fatějevová vyučovala zpěv, Katajev kompozici, klavírní improvizaci a hru z listu. Kromě toho spolu koncertovali, pořádali komorní koncerty a spolupracovali s dalšími umělci a soubory, mezi nimiž byl například karvinský pěvecký sbor

¹¹ Alfred Garijevič Schnittke (1934–1998), představitel sovětského hudebního realismu, jeho hudbu ve světě propagovali sovětští emigranti.

¹² Edison Děnisov (1929–1996), hudební skladatel a pedagog, představitel sovětské avantgardy, byl zařazen mezi skladatele, kteří měli zákaz vycestovat ze Sovětského svazu, tzv. Chrenikova sedmička. Od roku 1990 předsedal Sdružení pro soudobou hudbu.

¹³ Eva Šeinerová (*1942), sbormistryně a pedagožka, zakladatelka a dlouholetá sbormistryně Sborového studia Permoník Karviná, členka odborné rady NIPOS Artama pro sborový zpěv, držitelka mnoha významných ocenění – Cena Františka Lýska, Cena Bedřicha Smetany aj.

Permoník. S jeho sbormistryní Evou Šeinerovou¹⁴ a jejím manželem Ivanem se Katajev seznámil při koncertním turné sboru v Moskvě v roce 1988. Spolupráce Katajeva s Permoníkem byla zásadní a dlouhodobá. Společně s Fatějevovou byl Katajev manželi Šeinerovými pozváni na 1. ročník mezinárodního hudebního festivalu *Ostrovy hudby*,¹⁵ který se konal v roce 1992 v Karviné. Zde se zúčastnili hudebního matiné a také se představili na jednom z festivalových koncertů. Bohužel v té době byla Margaritě diagnostikován rakovina lymfatických uzlin, které v roce 1994 podlehla. Se ztrátou milované manželky se Katajev vyrovnal pro skladatele typickým způsobem, začal na její památku komponovat skladbu.¹⁶

Kompoziční a pedagogická činnost v letech 1991–2012

Jak již bylo zmíněno, Igor Katajev se v Ostravě velmi rychle adaptoval a začal zde vyučovat, koncertovat i komponovat. Zejména jeho kompoziční činnost byla pro Ostravu významná. Během jeho pobytu zde vzniklo několik Katajevových skladeb, které byly premiérovány na nejvýznamnějších hudebních festivalech regionu a zazněly v podání vynikajících interpretů.

K významným premiérám jeho skladeb řadíme především provedení *Koncertu pro altový saxofon*, věnovaný skladatelovu příteli, přednímu světovému saxofonistovi Phillipu Portejoiemu.¹⁷ Tento *Koncert pro altsaxofon a orchestr* byl proveden hned dvakrát, a sice 9. a 10. 10. 2003 Janáčkovou filharmonií Ostrava, pod taktovkou tehdejšího šéfdirigenta Theodore Kuchara.¹⁸ Katajevovy skladby se pravidelně objevovaly i na programu ostravského festivalu s názvem *Hudební současnost*, který pořádá Tvůrčí centrum Ostrava,¹⁹ jehož členem Igor Katajev byl. Premiérován byl například *Koncert pro klarinet a klavír*, který zazněl v rámci jednoho z festivalových ročníků, v podání vynikajících interpretů Igora Františáka a Lukáše

¹⁴ Eva Šeinerová založila dětský pěvecký sbor Permoník v roce 1966, byla jeho sbormistryní až do roku 2016, kdy sbormistrovské vedení Koncertního sboru předala Martině Juríkové. V dnešní době patří Permoník k nejrespektovanějším dětským sborům v ČR i ve světě, je vítězem mnoha významných sborových soutěží, spolupracuje s předními orchestry a interprety.

¹⁵ Hudební festival založený z iniciativy prezidenta Sborového studia Permoník Ivana Šeinerera. Probíhal v Karviné, účastnily se ho dětské pěvecké sbory, hudební soubory a orchestry mládeže z různých zemí světa, například dechový orchestr z hudební školy v Kostnici, bicí soubor Taiko Drums z Japonska a další.

¹⁶ Oratorium pro dívčí sbor, klavír, varhany a bicí, tato skladba byla tématem v úvodu zmiňované disertační práce.

¹⁷ Phillipe Portejoie (*1956), francouzský saxofonista, považován za nejlepšího saxofonistu současnosti, usiluje o propagaci saxofonu jako nástroje klasické hudby, významný interpret a pedagog, spolupracuje s předními orchestry a skladateli.

¹⁸ Kolektiv autorů: *Janáčkův máj – moravský hudební klenot*. Ostrava: IMAGE Studio, 2007. ISBN 978-80-903902-0-1.

¹⁹ Tvůrčí centrum Ostrava – organizace sdružující ostravské a regionální skladatele, pořádá již téměř 50 let festival *Hudební současnost*, zaměřený na provádění nových skladeb regionálních autorů.

Michla. Lukáš Michel měl s Katajevovou tvorbou zkušenost i coby mnohaletý korepetitor Koncertního sboru Permoník, s Katajevem spolupracoval také v rámci výuky na Fakultě umění. O provedení Koncertu pro klarinet a klavír se vyjádřil takto: „*I u této kompozice musím konstatovat, že hned po prvním seznámení se s dílem jsem uznal jeho platnost, hloubku, formu i rozsah, přesto mne jako klavíristu omráčila technická a rytmická náročnost nastudování této skladby. Časté skoky a přesuny z horních do dolních poloh klavíru, birytmika či polyrytmika, navíc v kombinaci se ‚sólovým‘ klarinetem – záměrně užívám uvozovek, neboť v Katajevově pojetí jsou sólovými oba nástroje – dávala tušit složitost přípravy provedení sonáty.*“²⁰

Premiérovanými skladbami v rámci zmíněného festivalu Hudební současnost byla také operní scéna *Dva psi* na námět Krylovových bajek pro dvě jednající osoby (20. 11. 2007), kde se sólových partů zhostili Klemens Slowioczek²¹ se svou studentkou Andreou Škarbovou. Další z uvedených skladeb bylo *Trio pro hoboj, fagot a klavír* (18. 11. 2008). Katajevovy skladby se dočkaly uvedení také na Dnech soudobé hudby v Praze, byly to *Sonáta pro altový saxofon a klavír* (13. 11. 2006) a *Koncert pro klavír a smyčcový orchestr*. Právě tento koncert byl pro Katajeva velmi důležitým, byl komponován a věnován Martinu Kasíkovi²², jehož přátelství si skladatel nesmírně vážil. Opus byl proveden za přítomnosti autora 26. 11. 2012 v sále HAMU v Praze, interprety Martinem Kasíkem a Cameratou Janáček. K tomuto koncertu vyšla velmi stručná hudební kritika: „*Igor Katajev: Koncert pro klavír a smyčcový orchestr (premiéra). Úvodní číslo, které bylo i číslem nejzajímavějším.*“²³

Neméně významná a činorodá byla také jeho pedagogická činnost, neboť zahrnovala tři stupně vzdělání. Katajev vyučoval na Základní umělecké škole Eduarda Marhuly v Ostravě – Mariánských Horách, kde vedl třídu skladby. Dále, jak již bylo zmíněno, působil na ostravské konzervatoři²⁴, kde vyučoval skladbu a klavírní improvizaci. Mezi významné absolventy Katajevovy kompoziční třídy patří skladatel a pedagog působící v USA Pavel Wlosok²⁵ nebo

²⁰ Zuková, D. *Katajev: Oratorium pro dívčí sbor, klavír, bicí a varhany*. Filozofická, kompoziční a pedagogická východiska v kontextu autorova skladatelského díla. Disertační práce. Ostrava: Katedra hudební výchovy, Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita 2012.

²¹ Klemens Slowioczek (*1945), operní pěvec, působil v Komické opeře v Berlíně, pedagogicky působil na Fakultě umění Ostravské univerzity, byl v realizačním týmu mezinárodní soutěže vokálním ansámblů Stonavská Barborka.

²² Martin Kasík (*1976), český klavírista a pedagog, vítěz Pražského jara 1998 a soutěže Young Concert Artist v New Yorku 1999, ředitel Chopinova festivalu v Mariánských Lázních, získal mnoho prestižních ocenění za CD nahrávky.

²³ Stehlík, Luboš. *Vizitka soudobé hudby*. [online] [cit. 2023-10-22] Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/kritiky/vizitka-soudobe-hudby.html>.

²⁴ Státní konzervatoř v Ostravě byla v roce 1996 přejmenována na Janáčkovu konzervatoř v Ostravě.

²⁵ Pavel Wlosok (*1973), český klavírista a skladatel, žijící dlouhodobě v USA, pedagog Western Carolina University, specializuje se na jazzovou a populární hudbu.

člen orchestru Národního divadla v Praze Marcel Javorček.²⁶ Několik let působil Katajev také na Ostravské univerzitě na Institutu pro umělecká studia, nyní Fakultě umění Ostravské univerzity. Zde vyučoval především klavírní improvizaci.

V rámci své výuky na ostravské konzervatoři měl možnost poznat významné umělce Ostravy i regionu, kteří byli jeho kolegy. Mnohaleté přátelství vzniklo mezi Katajevem a klavírní pedagožkou Monikou Tugendliebovou, která s Igorem Katajevem často konzultovala klavírní metodiku nácvičku skladeb a zvala jej jako konzultanta do hodin svých žáků. Nutno podotknout, že z klavírní třídy Moniky Tugendliebové pochází významní klavíristé současné české hudební scény. Jedním z nich je výše zmíněný vynikající klavírista Martin Kasík, Tugendliebová zvala Katajeva ke konzultacím také při výuce svého dalšího významného absolventa Marka Kozáka.²⁷ Ačkoliv na konzervatoři Kozák studoval hlavní obor hra na varhany, rozhodl se následně pro studium klavíru, v němž se stal velmi úspěšným a výrazným interpretem mladé generace.

Umělecké spolupráce

Po smrti své manželky navázal Katajev spolupráci s ostravskými operními pěvkyněmi, Evou Dřízgovou-Jirušovou²⁸ a Tatianou Tesliou. S těmito pěvkyněmi vystupoval Katajev na komorních koncertech, na kterých prezentovali vybraná díla a cykly českých a ruských skladatelů. S Evou Dřízgovou-Jirušovou vystoupil také na nejvýznamnějším regionálním festivalu Janáčkův máj, na komorním koncertě představili 3 písňové cykly, a sice *Melancholické písně o lásce* Vítězslava Nováka, *Romansy* Sergeje Rachmaninova a premiérový cyklus Igora Katajeva *Písně na texty Borise Pasternaka*.²⁹ Jak se o spolupráci s Katajevem vyjádřila Dřízgová-Jirušová, naplnil Katajev její představu „maestro sostenuto“, kdy pro ni nebyl pouhým „doprovázečem“, ale spoluvůrcem uměleckého díla. Přínosné to pro ni bylo zejména při provozování vokálních cyklů ruských romantických autorů, při jejichž nastudování jí Katajev přispěl mnoha cennými radami.³⁰

²⁶ Marcel Javorček, klavírista a skladatel, člen orchestru Národního divadla v Praze, působí i jako komorní hráč, spolupracuje s mnoha orchestry – Česká filharmonie, Pražská komorní filharmonie aj.

²⁷ Marek Kozák (*1993), laureát významných klavírních soutěží, např. klavírní soutěž Gézy Andy v Curychu, Busonihovo soutěž v Bolzanu, Klavírní soutěž v Brémách, laureát Pražského jara ad. Více na <https://www.marek-kozak.cz>

²⁸ Eva Dřízgová-Jirušová je dlouholetou sólistkou Národního divadla moravskoslezského, pedagožkou Janáčkovy konzervatoře v Ostravě a Fakulty umění Ostravské univerzity, rovněž je držitelkou dvou ocenění Thálie v oboru opera.

²⁹ Kolektiv autorů: *Janáčkův máj – moravský hudební klenot*. Ostrava: IMAGE Studio, 2007. ISBN 978-80-903902-0-1

³⁰ Z osobních rozhovorů, které pro disertační práci poskytla Eva Dřízgová-Jirušová v roce 2011.

Jako zásadní a klíčovou lze vnímat uměleckou spolupráci s karvinským sborem Permoník a jeho zakladatelkou a sbormistryní Evou Šeinerovou. Jak již bylo zmíněno, s manžely Šeinerovými a jejich sborem pojilo Katajeva dlouhé přátelství. Proto právě Permoníku věnoval své stěžejní dílo, které začal komponovat po smrti své manželky Margarity Fatějevové. Využil smrti jako syžetu, jak o tom pojednává Eggebrecht: „*Smrt jako syžet byla a je obsažena i v hudbě, a to mnoha způsoby a v nesčetném množství případů. Hudba jako taková sice nemůže pojmenovat smrt jako konkrétní. [...] K tomu, aby mohla vyjádřit smrt, potřebuje hudba text, řeč, slovo.*“³¹

Toto dílo je v mnoha ohledech zcela výjimečné a shrnuje všechny typické znaky Katajevova kompozičního jazyka. Lze je shrnout takto:

- Skladatel vědomě pracuje s hudební formou a je si plně vědom jejího obsahu,
- volí netradiční nástrojové obsazení, zná technické možnosti jednotlivých nástrojů,
- využívá různých kompozičních technik, kombinuje je nebo funkčně staví vedle sebe,
- umně pracuje s textem, textová složka děl vychází z jeho hlubokých znalostí literatury a filozofie,
- skladby vynikají svou vysokou technickou náročností.

Toto jsou stěžejní atributy jeho kompozic, které naplno využil i ve zmíněném Oratoriu.

Skldatel na kompozici pracoval 3 roky, vznikla ve dvou fázích, nejprve zkomponoval prvních pět částí a poté další tři. Skladba primárně vznikala jako *Kantáta*, poté skladatel došel k závěru, že obsahově se více přibližuje k formě oratoria, a tedy název skladby opravil.

Celé *Oratorium* tvoří 8 částí, z nichž dvě jsou komponovány bez instrumentálního doprovodu, tedy a capella. Jedna z částí, v pořadí třetí část Kuzněčik, je komponována aleatorní technikou, oproti tomu pátá část s názvem Bouře na Něvě pracuje ve vokální složce s prvky polyfonními, jedná se v podstatě o vokální fugu. Dominantní částí v rámci celé kompozice je sedmá část s názvem Ballada – Requiem. V této části sbor zpívá až osmihlasé disonantní souzvuky, rozsahem je tato část až trojnásobně delší než části ostatní. Přináší syžet smrti v celé jeho syrovosti, čemuž odpovídá harmonická struktura a forma. Do této části Katajev geniálně zakomponovat úryvky skladeb, které měl spojené s koncertním působením své manželky, například Mozartovo Aleluja z Korunovační mše, jehož citace můžeme slyšet v závěru části. Jednotlivé části Oratoria umocňují vhodně volené texty, které pochází z vybraných děl ruských básníků 19. a 20. století a dohromady tvoří překvapivě homogenní celek, zobrazující lidský život od dětství po smrt.

³¹ EGGEBRECHT, H. H. *Hudba a krásno*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, s. 33. ISBN 80-7106-479-3.

Skladba byla nastudována a provedena 30. 10. 1997 pod taktovkou samotného autora. V odborné kritice Jana Mazurka se dočteme následující: „[...] je dílo vytvořené se značnou erudicí, lidskou i uměleckou citlivostí a osobní originalitou. [...] Mezi osmi částmi Oratoria najdeme tradičně komponované pasáže, udivující kompoziční prostotou, melodickou jednoduhostí a průzračností, i místa výrazně soudobá, uplatňující aleatorní, témbrové a další postupy. Uplatnění jedné i druhé však není samoúčelné, je vždy podřízeno autorovu uměleckému záměru, obsahové i formální výstavbě díla.“³² Oratorium bylo sborem také natočeno a prezentováno na 2 CD Permoníku s názvem „Hudba pro třetí tisíciletí“, tedy jak název dává předvídat, kompilace českých i světových sborových soudobých skladeb, kde se Katajevovo oratorium řadí po bok kantáty *Mudrosloví* Ivany Loudové, skladbě *Missa propria* Jana Jiráka či Permoníku věnované mši *Missa Vineae Crucis* Ilji Hurníka. Vzhledem k náročnosti díla již nebylo Oratorium nikdy provedeno celé, ale sbor některé části prezentoval samostatně v rámci koncertních vystoupení na svých zahraničních zájezdech. Pro potřeby zahraničních koncertních zájezdů Katajev pro Permoník aranžoval japonskou národní píseň *Sakura*, duchovní skladby *Ave Maria* Giulia Cacciniho a Giuseppe Verdiho, cyklus *Zpěvy z hloubi srdce* japonského skladatele Masaru Kawasakiho. Další Katajevovy kompozice byly věnovány komorním vokálním uskupením působícím na karvinské ZUŠ, a sice vokálnímu triu, které s jeho písní *ABC seděly na střeše* vyhrálo celostátní soutěž v komorním zpěvu a vokálnímu kvartetu *Quadricinium vocale carviniense*, jehož interpretace písně *Štěpnaja ptice* je zaznamenána na profilovém CD tohoto souboru.

Tato mnohaletá spolupráce se symbolicky uzavřela skladbou *Kantáta – Elegie*, kterou Katajev zkomponoval na památku Ivana Šeinera v době, kdy byl již sám velmi nemocen. Je možné, že je *Elegie* poslední dokončenou skladbou Igora Katajeva, neboť skladbu zkomponoval po smrti Ivana Šeinera (27. 9. 1937 – 29. 4. 2019) a sám skončil o několik měsíců později. I tato kompozice, komponovaná pro čtyřhlasý ženský sbor, dvě trubky, bicí nástroje a nahrávku (záznam zvuku), odpovídá výše uvedeným znakům Katajevových děl, s jedinou výjimkou. Textovou složku tvoří vybrané latinské citáty antických filozofů týkající se koloběhu a pomíjivosti života. Nutno podotknout, že právě tímto se u textu skladatel vyhnul přílišné patetičnosti. Vzhledem k technické náročnosti díla a koncertního vytížení Koncertního sboru Permoník nebyla *Kantáta – Elegie* dosud nastudována.

³² Krátkou recenzi koncertu napsal pro regionální vydání deníku Svoboda prof. Jan Mazurek, recenze byla otištěna 2. 11. 1997, není však dostupná v elektronické verzi, pouze jako příloha ve zmiňované disertační práci.

Závěr života

Ačkoliv Katajev prožil v Ostravě více než 20 let svého života a jistě by i rád nadále zůstal, kdyby jeho čínorodá duše měla využití, širší veřejnosti je on i jeho tvorba zcela neznámá. Přesto ti, kteří se s ním setkali a spolupracovali s ním, na něj vzpomínají s úctou a obdivem. Byl to člověk velmi moudrý, sečtělý, zábavný, se životními zkušenostmi a znalostmi, které všechny udivovaly. Jeho návrat do Moskvy byl odůvodněn také tím, že se potřebuje soustředit na studium. Ve svých 90 letech začal totiž dálkově studovat obor Religionistika na moskevské univerzitě. Kromě toho měl v Moskvě také spoustu pracovních nabídek na provedení svých skladeb. Při našem posledním rozhovoru mi skladatel nadšeně vyprávěl, že dokončuje cyklus *Žalmy Davidovy*, který by měl být proveden sborem moskevské konzervatoře, mluvil i o dalších kompozicích, byl v kontaktu s vydavatelstvím, které mělo tiskem vydat *Oratorium*. Bohužel vzhledem k věku se začal zhoršovat Katajevův zdravotní stav, nejdříve se mu rapidně zhoršil sluch. To byl hlavní důvod, proč s ním většina jeho přátel v Ostravě ztratila kontakt, protože telefonické spojení bylo omezeno právě zhoršeným sluchem. Poté se přidaly další zdravotní neduhy, završené onkologickým nálezem, který – vzhledem k vysokému věku skladatele – nemohl být léčen progresivně. Igor Vitaljevič Katajev skonal 14. 2. 2020 v Moskvě.

PRAMENY A LITERATURA

ZUKOVÁ, Daniela. *Katajev: Oratorium pro dívčí sbor, klavír, bicí a varhany*. Filozofická, kompoziční a pedagogická východiska v kontextu autorova skladatelského díla. Disertační práce. Ostrava: Katedra hudební výchovy, Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita 2012.

ŠKAPCOVÁ, T. Igor Vitaljevič Katajev. *Český hudební slovník osob a institucí*. Brno: MUNI, 2015. [online] Dostupné z: [Český hudební slovník \(ceskyhudebnislovník.cz\)](http://ceskyhudebnislovník.cz)

EGGEBRECHT, H. H. *Hudba a krásno*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, s. 33. ISBN 80-7106-479-3.

Kolektiv autorů. *Janáčkův máj – moravský hudební klenot*. Ostrava: IMAGE Studio, 2007. ISBN 978-80-903902-0-1

Programové brožury festivalu *Hudební současnost z let 2007–2011*

STEHLÍK, L. Vizitka soudobé hudby. [online] Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/kritiky/vizitka-soudobe-hudby.html>